

Islamic Maaref University

Scientific Journal
ISLAMIC REVELUTION STUDIES

Vol. 21, Winter 2025, No. 79

Media Theories: A Comparative Study of BBC and Iran International's Media Focus on Women in the 2022 Riots

Zeinab Oromiyeha¹ \ Nadia Samavati² \ Leila Keshavarz³ \ Mohammad Kaffash⁴

1. Bachelor student, theology, Farhangian University, Tehran, Iran.
zeynaboroomieh@gmail.com

2. Bachelor student, theology, Farhangian University, Tehran, Iran.
nadia.samavati.1381@gmail.com

3. AM, communications, Religion and Media Faculty, Tehran, Iran.
keshavarz8605@gmail.com

3. Phd student, Islamic revolution studies, Islamic Maaref University, Qom, Iran (the responsible).
afshen45@gmail.com

Abstract Info	Abstract
Article Type: Research Article	Today, historical and social typologies are mainly shaped around communications and media, and a deep understanding of this complex phenomenon requires concepts, theories, and theoretical approaches to reveal its dimensions. This article, using the analytical method and a comparative study of four media theories on nearly five hundred posts and news from the BBC and Iran International networks, raises the question of which of the two mentioned networks benefited from the 2022 events in Iran, after the death of Ms. Mahsa Amini, and to what extent? It seeks to test a hypothesis that considers the effectiveness of these two networks in utilizing a combination of four theories: framing, highlighting, meta-social, and feminist. The results obtained from this research indicate that although the issue of women and their rights was the initial and apparent reason for the formation of the "Women, Life, Freedom" movement, which can be considered a sub-theme of feminist theory and this movement can be considered a women's movement. However, by carefully examining the events of the months that followed, we can conclude that the Western-oriented media mainly utilized the framing theory in order to achieve their ultimate goal, which is to overthrow or weaken the Islamic Republic government.
Received: 2024.08.19	
Accepted: 2025.04.14	
Keywords	2022 Riots, Uncovering the Veil, Media, Media Theories, Soft War.
Cite this article:	Oromiyeha, Zeinab, Nadia Samavati, Leila Keshavarz & Mohammad Kaffash (2025). Media Theories: A Comparative Study of BBC and Iran International's Media Focus on Women in the 2022 Riots. <i>Islamic Revelation Studies</i> . 21 (4). 175-200. DOI: ??
DOI:	??
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

Introduction

In contemporary society, media function not merely as tools of information transfer but as active agents in shaping public opinion, constructing discourse, and influencing social developments. By employing theoretical models and concepts, media participate in meaning-making processes that define how events are perceived. The social events in Iran during 2022, following the death of Mahsa Amini, offer a prominent example of this influence. Persian-language media outlets abroad, notably BBC Persian and Iran International, provided extensive coverage of these events. This study aims to analyze the representational strategies of these two media organizations with a focus on the extent and manner in which they utilized four key media theories: framing, agenda-setting, parasocial interaction, and feminist theory.

Methodology

This research adopts an analytical-comparative method based on qualitative content analysis. The corpus includes approximately 500 posts, reports, and news items published by BBC Persian and Iran International in the months following the initial event. The study applies four theoretical frameworks: framing theory, agenda-setting theory, parasocial interaction theory, and feminist theory to examine how topics were selected, framed, and communicated to audiences.

Discussion

The protests that erupted across Iranian cities after the death of Mahsa Amini in September 2022 triggered intense media engagement at the international level, especially among Persian-language outlets abroad. Content analysis of nearly 500 posts and news items from BBC Persian and Iran International indicates a layered and theory-based media representation. In the early stages, coverage was heavily focused on gender-related issues such as hijab and women's presence in public protests, aligning with the core tenets of feminist media theory. By repeatedly highlighting concepts of bodily autonomy and visualizing protesting women as central figures, the media elevated a gendered discourse.

Conclusion

As the protests progressed, framing theory became more dominant. Through selective story choices, emotionally charged headlines, and ideological language, these media outlets restructured public perception toward an image of national crisis. In parallel, agenda-setting was employed to prioritize topics like police violence, international responses, and repression. This contributed to shaping the hierarchy of information relevance in the minds of viewers. Furthermore, features of parasocial interaction appeared through emotional messaging, presenter familiarity, and the use of social platforms to build audience engagement and trust.

This combined use of theories indicates a strategic approach in narrative construction. Rather than reflecting events passively, these media actively reconstructed them to align with broader discursive goals. This discursive operation not only informed but actively influenced public interpretation and emotional response.

Conclusion The transition from an initial focus on women's issues to structured crisis narratives and interactive strategies reveals a deliberate media process. Rather than

merely reporting events, BBC Persian and Iran International shaped them through the lens of multiple media theories. This approach contributed to a transformation in how the Iranian sociopolitical context was understood.

References

- Asaberger, A. (1994). Research methods in media (M. Hefazi, Trans.). Tehran: Center for Medi
- a Studies and Research. [In Persian]
- Inglehart, R. (2010). Modernization, cultural change, and democracy (A. Ahmadi, Trans.). Tehran: Kavir Publishing. [In Persian]
- Boroujerdi Alavi, M., & Shamsi, A. (2015). The role of satellite in changing the mental image of marriage among Tehran youth. *Strategic Studies on Public Policy*, (19), 266–269. [In Persian]
- Bighanlou, A. (2022). Youth confrontation with dress code policies in Iran. *Journal of Social Studies and Research in Iran*, 11(3), 672–675. [In Persian]
- Bignell, J. (2014). Signs, ideology, media (H. Akvani, M. Mahmoudi, & A. Amirvar, Trans.). Tehran: Institute for Culture, Art and Communication Research. [In Persian]
- Parchami, D., & Derakhshan, F. (2021). Analysis of social gap and its influencing factors: Case study of Tehran. *Applied Sociology Quarterly*, (30), 1–26. [In Persian]
- Torbati, S., & Nasirian, F. (2012). Youth trust in BBC Persian TV: A case study in Tehran. *Media Studies Quarterly*, (17), 25–27. [In Persian]
- Haghhosseini, M. (2012). Media psychology: The influence of media in soft war. Tehran: Soroush Publishing. [In Persian]
- Haghhosseini, M. (2012). Strategic estimation of the position of women and family in soft war. *Strategic Thinking Conference on Women and Family*, 3rd Session. [In Persian]
- Ranjbaran, D. (2009). Soft war. Tehran: Sahel-e Andisheh. [In Persian]
- Ritzer, J. (2005). McDonaldization and globalization (R. Moeini, Trans.). *Journal of Political Economy*, 2(7), 16–19. [In Persian]
- Sullivan, H. (2006). Key concepts in communication (M. R. Raeiszadeh, Trans.). Tehran: Fasl-e No. [In Persian]
- Soleimani, R. (2009). Soft regime change and establishment of Persian-language TV channels: BBC case study. *Reports of the Iranian Parliament Research Center*. [In Persian]
- Shaw, D., & Maxwell, M. (2004). Agenda-setting functions in press (O. Masoudi, Trans.). Tehran: Khoshdeh Publishing. [In Persian]
- Attarzadeh, M. (2009). Media and the reflection of women's identity in the public sphere. *Women's Research Journal*, (1), 26–29. [In Persian]
- Ghadiri Abyaneh, A. (2013). Psychological operations techniques in media and news. *Rey: Daneshyaran-e Iran*. [In Persian]
- Golshani, A., Ghaedi, M. R., & Akbarian, M. H. (2014). Media tools in soft war and their effects on the target society. *Psychological Operations Quarterly*, (39), 202–205. [In Persian]
- Ghadir-e Velayat Institute. (2020). Soft war between Iran and the U.S. Tehran: Ghadir Velayat Cultural Institute. [In Persian]

- Mojahid Mazloumyan, A., Kowsari, M., & Nejati Hosseini, M. (2019). Policy approach of BBC Persian towards cultural representation. *Social-Cultural Strategy*, (31), 15–18. [In Persian]
- Mahdizadeh, M. (2020). *Media theories: Dominant ideas and critical perspectives*. Tehran: Hamshahri Publishing. [In Persian]
- Mahdizadeh, M. (2020). *Media interactions: A study on parasocial relationships and media personalities*. Tehran: University Press. [In Persian]
- Moeini Jozuei, S., Alimohseni, R., & Labibi, M. M. (2021). National media and its impact on values and actions of women in Tehran. *Women and Society Quarterly*, (3), 18–22. [In Persian]
- Hammond, P. (2011). *Media, war, postmodernity* (A. Arezou, Trans.). Tehran: Saghi Publishing. [In Persian]
- Bahar News. (n.d.). Article 367871. Retrieved June 7, 2025, from: <https://www.baharnews.ir>
- BBC. (n.d.). Article 3dkaVEv. Retrieved June 7, 2025, from: <https://www.bbc.com/persian>
- BBC. (n.d.). Article 3ddQvNz. Retrieved June 7, 2025, from: <https://www.bbc.com/persian>
- BBC Persian. (n.d.). Telegram Post 144011. Retrieved June 7, 2025, from: <https://t.me/bbcpersian>
- Burns, N., & Grove, S. K. (2005). *The practice of nursing research: Conduct, critique, and utilization* (5th ed.). Philadelphia, PA: Elsevier Saunders.
- Gross, M., & Meisels, T. (2017). *Soft war: The ethics of unarmed conflict*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Iran International TV. (n.d.). Retrieved June 7, 2025, from <https://www.iranintl.com>
- Lecheler, S., & de Vreese, C. H. (2018). News framing effects: Theory and practice. *Sociology*. Corpus ID: 195532648.
- power: The means to success in world politics. New York: PublicAffairs.
- Orton, D., & Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19(3), 215–229.
- Ritzer, G. (2009). *Sociological theory* (8th ed.). New York: McGraw-Hill.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49(1), 103–122. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1999.tb02784.x>
- Shaw, D. L., & McCombs, M. E. (2004). *The emergence of American political issues: The agenda-setting function of the press*. St. Paul, MN: West Publishing Company.

نظريات الإعلام: دراسة تطبيقية للتركيز الإعلامي في قناة بي بي سي و إيران اينترنشنال علي قضية المرأة في أعمال الشغب ٢٠٢٢

زينب اروميه اي^١ / ناديا السماواتي^٢ / ليلي كشاورز^٣ / محمد كفاش^٤

١. طالبة بكالوريوس في الإلهيات، جامعة فرهنجيان، طهران، إيران.

zeynaboroomieh@gmail.com

٢. طالبة بكالوريوس في الإلهيات، جامعة فرهنجيان، طهران، إيران.

nadia.samavati.1381@gmail.com

٣. خريجة ماجستير في العلاقات، كلية الدين والإعلام، طهران، إيران.

keshavarz8605@gmail.com

٤. طالب دكتوراه في دراسات الثورة الإسلامية، جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران (الكاتب المسؤول).

afshen45@gmail.com

معلومات المادة	ملخص البحث
نوع المقال: بحث	تشكل التصنيفات التاريخية والاجتماعية اليوم حول محور الاتصال والإعلام، ما يتطلب الفهم العميق بالنسبة إلى هذه الظاهرة المعقدة، مفاهيم ونظريات ومقاربات نظرية لتكشف أبعادها. تستخدم المقالة المنهج التحليلي والدراسة المقارنة بين أربع نظريات الإعلام لحوالي خمسمائة منشور وخبر لقناتي بي بي سي وإيران اينترنشنال، وذلك بطرح هذا السؤال: من أي نظريات الإعلام وإلى أي درجة استفادت هاتان القناتان في أحداث السنة ٢٠٢٢ في إيران، بعد وفاة السيدة مهسا أميني؟ نحصل بعد الاختبار على فرضية تشير إلى أن تأثير هاتين الشبكتين قائم على الاستفادة من مزيج أربع نظريات: التأطير وترتيب الأولويات وما وراء الاجتماعي والنسوية. تحكي النتائج الحاصلة من البحث أنه رغم أن قضية النساء وحقوقهن من الذرائع البدائية والظاهرية لتشكيل حركة «المرأة، الحياة، الحرية» والتي يمكن تصنيفها في إطار النظرية النسوية وعدة هذه الحركة، حركة نسوية، إلا أن بالدراسة الدقيقة لأحداث الأشهر اللاحقة قد نصل إلى هذه النتيجة بأن أكثر استفادة الإعلام الغربي المنحاز كان من نظرية التأطير للوصول إلى الهدف النهائي يعني الإطاحة بحكومة الجمهورية الإسلامية أو تضعيفها.
تاريخ الاستلام: ١٤٤٦/٠٢/١٤	
تاريخ القبول: ١٤٤٦/١٠/١٥	
الألفاظ المفتاحية	أعمال الشغب ٢٠٢٢، كشف الحجاب، الإعلام، نظريات الإعلام، الحرب الناعمة.
الاقباس:	اروميه اي، زينب، ناديا السماواتي، ليلي كشاورز و محمد كفاش (١٤٤٦). نظريات الإعلام: دراسة تطبيقية للتركيز الإعلامي في قناة بي بي سي وإيران اينترنشنال على قضية المرأة في أعمال الشغب ٢٠٢٢. مجلة دراسات الثورة الإسلامية. ٢١ (٤). ٢٠٠-١٧٥. DOI: ??
رمز DOI:	??
الناشر:	جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نشریه علمی

مطالعات انقلاب اسلامی

سال ۲۱، زمستان ۱۴۰۳، شماره ۷۹

نظریه‌های رسانه: مطالعه تطبیقی تمرکز رسانه‌ای شبکه بی‌بی‌سی

و ایران اینترنت‌شنال بر مسئله زن در آشوب‌های ۱۴۰۱

زینب ارومیه‌ای^۱ / نادیا سماواتی^۲ / لیلا کشاورز^۳ / محمد کفاش^۴

۱. دانشجوی کارشناسی الهیات، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
zeynaboroomieh@gmail.com

۲. دانشجوی کارشناسی الهیات، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
nadiq.samavati.1381@gmail.com

۳. دانش‌آموخته کارشناسی ارشد ارتباطات دانشکده دین و رسانه، تهران، ایران.
keshavarz8605@gmail.com

۴. دانشجوی دکتری مطالعات انقلاب اسلامی دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران (نویسنده مسئول).
afshen45@gmail.com

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی (۲۰۰ - ۱۷۵)	امروزه گونه‌سازی‌های تاریخی و اجتماعی عمدتاً حول محور ارتباطات و رسانه شکل می‌گیرد و درک عمیق این پدیده پیچیده نیازمند مفاهیم، نظریه‌ها و رویکردهای نظری است تا ابعاد آن را آشکار سازند. این مقاله با بهره‌مندی از روش تحلیلی و مطالعه تطبیقی چهار نظریه رسانه بر قریب به پانصد پست و خبر دو شبکه بی‌بی‌سی و ایران‌اینترنت‌شنال با طرح این سوال که دو شبکه نام برده در حوادث ۱۴۰۱ ایران، بعد از فوت خانم مهسا امینی، از کدام یک از نظریه‌های رسانه‌ای و به چه میزان بهره برده است؟ به دنبال آزمون فرضیه‌ای است که اثرگذاری این دو شبکه را در بهره‌گیری تلفیقی از چهار نظریه چهارچوب‌سازی، برجسته‌سازی، فرااجتماعی و فمینیستی می‌داند. نتایج به دست آمده از این پژوهش حاکی است که اگرچه مسئله زنان و حقوق آنها دلیل ابتدایی و ظاهری شکل‌گیری جنبش «زن، زندگی، آزادی» بوده که می‌توان آن را ذیل نظریه فمینیستی به شمار آورد و این جنبش را جنبشی زنانه تلقی کرد. اما با بررسی دقیق وقایع ماه‌ها بعد، میتوان به این نتیجه رسید که عمده بهره‌گیری رسانه‌های جهت دار غرب از نظریه چهارچوب‌سازی بوده است تا بتوانند به هدف نهایی خود یعنی براندازی یا تضعیف حکومت جمهوری اسلامی نائل آیند.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۹	
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۱/۲۵	
واژگان کلیدی	آشوب ۱۴۰۱، کشف حجاب، رسانه، نظریه‌های رسانه، جنگ نرم.
استناد:	محمد (۱۴۰۳). نظریه‌های رسانه: مطالعه تطبیقی تمرکز رسانه‌ای شبکه بی‌بی‌سی و ایران اینترنت‌شنال بر مسئله زن در آشوب‌های ۱۴۰۱. مطالعات/انقلاب/اسلامی. ۲۱ (۴). ۱۷۵ - ۲۰۰. DOI: ??
کد DOI:	??
ناشر:	دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

طرح مسئله

کارکردهای تبلیغاتی که در یک جامعه به تغییر قالب‌های ماهوی و ساختار سیاسی و اجتماعی منجر می‌شود، ذیل جنگ نرم قابل تعریف است. ظهور رویکرد تغییرات ساختاری نرم در جهان معاصر را می‌توان از آغاز جنگ سرد رهگیری کرد. در پی جنگ سرد دولت آمریکا و اتحادیه جماهیر شوروی با گسترش ابزار ارتباطی و اطلاعاتی، نوعی موج‌سواری فرهنگی به منظور ایجاد شکاف میان دولت‌ها و ملت‌ها شکل گرفت که با جنگ رسانه‌ای گسترده همراه شد. از دیگرسو با وقوع انقلاب اسلامی و شکل‌گیری قطب‌بندی جدیدی در ساختار سیاسی جهان، شیوه‌های جنگ رسانه‌ای و ارتباطی دچار تطوراتی شد تا با استفاده از ابزارهای ارتباطی جدیدتر، نظیر ماهواره، اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، پدیده‌ای به نام براندازی نرم را در مقابله با جوامع رقیب، خاصه جمهوری اسلامی، رقم بزند. به‌طور خلاصه براندازی نرم در برابر براندازی سخت شامل هرگونه اقدام روانی و تبلیغات رسانه‌ای که جامعه هدف یا گروه هدف را نشانه می‌گیرد (سلیمانی، ۱۳۸۸: ۳). در این حوزه تلاش می‌شود به منظور تضعیف کشور و تسلط بر آن، ابزارهای رسانه‌ای اعم از مطبوعات، رادیو، تلویزیون و اصول تبلیغاتی تحت تأثیر قدرت‌های بزرگ قرار گرفته و با هدف تسخیر باورها و ارزش‌های ملی و اعتقادی ملت‌ها جهت‌گیری شود. به‌عنوان نمونه سعی می‌شود در موضوع پوشش در ایران که افزون بر اینکه از عوامل گوناگونی مانند دین و جغرافیای زیست تأثیر پذیرفته است، تحت تأثیر رسانه قرار بگیرد و مطابق با فکر و علائق رسانه‌ها تغییر شکل دهد (بیچرانلو، ۱۴۰۱: ۱۵۰). ارزش‌ها بر گزینش شیوه‌ها، وسائل و اهداف فرد برای کنش اثر می‌نهند و در هر امری، از پوشش گرفته تا سبک تفکر و اندیشه اثر می‌گذراند. لذا ارزش‌ها، مدلی برای عملکرد انسان به شمار رفته و در کنش‌های انسانی نقش بنیادین دارند (اینگلهارت، ۱۳۸۹: ۴۹). در جامعه معاصر، این منابع ارزشی و شیوه مراجعه به آنها دگرگونی یافته و رسانه‌ها به چنان تأثیری در شکل دادن به ادراک مخاطبان دست یافته‌اند که افراد، جهان را از طریق پیام‌هایی درک می‌کنند که رسانه‌ها به آنها ارائه می‌دهند (معینی جزئی و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۲). اگر مخاطبان منابع دیگری برای مقایسه و سنجش این پیام‌ها با واقعیت نداشته باشند، برداشت آنها از حقیقت تنها بر اساس این دیدگاه محدود و گزینشی شکل خواهد گرفت. این تجربه‌ها و دانش‌های ناکامل و رسانه‌محور زمینه را برای شکل‌گیری کلیشه‌های ذهنی و تصورات قالبی فراهم می‌کند. این کلیشه‌ها در ذهن مخاطبان تصاویری ایجاد می‌کنند که حقیقی نیستند. این کلیشه‌ها می‌توانند قومی، مذهبی یا جنسیتی باشند. کلیشه‌های جنسیتی با پندارهای قالبی جنسیتی، باورهای فرهنگی جامعه را بازتاب می‌دهند. تغییر در باورهای ارشمند زنان نیز می‌تواند از این رفتارها، اعم از احساس تبعیض نسبت به جنس زن و محدودیت‌های قانونی و

فقهی، تأثیر پذیرفته یا به آن شکل و جهت دهند. در این راستا، مدیریت رسانه‌ای با بسیج افکار عمومی و چهارچوب‌سازی ارتباطی، به دنبال ایجاد تغییرات سیاسی از طریق کاهش مشروعیت و مقبولیت رقیب است، تا او را به انفعال یا شکست بکشاند. رسانه‌های تأثیرگذاری که جمهوری اسلامی را هدف قرار داده‌اند، عمدتاً تحت انحصار دولت‌هایی چون آمریکا و بریتانیا بوده و با بودجه‌های کلان به ترویج فرهنگ غربی در داخل ایران می‌پردازند (رنجبران، ۱۳۸۹: ۲۴۸). همچنین این تلویزیون‌ها از سوی گروه‌های سلطنت‌طلب حمایت مالی می‌شوند. این رسانه‌ها در اغتشاشات تیرماه ۱۳۸۲ و خرداد ۱۳۸۸ ایران نقش تحریک‌کنندگی فراوانی داشته‌اند که از جمله آنها می‌توان به شبکه‌های بی‌بی‌سی و ایران اینترنت‌شنال اشاره کرد. شبکه ماهواره‌ای اینترنتی بی‌بی‌سی فارسی از سال ۲۰۰۷ میلادی کار خود را با هدف تأثیرگذاری بر فارسی‌زبانان، مخصوصاً جامعه بزرگ فارسی‌زبان ایران، آغاز کرد و با استفاده از تکنولوژی بالای تلویزیونی در مدت زمان کوتاه توانست تأثیرگذاری و جذب مخاطب و نفوذ بالا در جامعه داشته باشد، به‌طوری که این شبکه در دهمین انتخابات ریاست جمهوری ایران تا اندازه‌ای نقش‌آفرینی داشت که صاحب نظران معتقدند دلیل تأسیس آن همین رویداد بوده است (مجاهدمظلومیان و همکاران، ۱۳۹۸: ۲۴۷).

شبکه ایران اینترنت‌شنال نیز در ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۶ در آستانه انتخابات ریاست جمهوری ایران کار خود را آغاز کرد و تا به امروز حجم قابل توجهی از محتوای تولیدی خود را به اغتشاشات و اعتراضات مدنی در ایران اختصاص داده است (شریفی، ۱۳۹۷: ۹۸). در پی رویداد شهریور ۱۴۰۱ و فوت مهسا امینی، رسانه‌های فارسی‌زبان مستقر در لندن، با برجسته‌سازی مفاهیمی همچون آزادی‌های جنسی، تلاش کردند از مسئله زنان به‌عنوان ابزاری برای پیشبرد اهداف سیاسی، اقتصادی و اجتماعی قدرت‌های بزرگ علیه جمهوری اسلامی بهره‌برداری کنند. در این میان، نظام سلطه با تحلیل و شناسایی نقاط آسیب‌پذیر جامعه ایران، از جمله تنش‌های مرتبط با گشت ارشاد و خلأهای فرهنگی در حوزه حجاب، اقدامات خود را در راستای سامان‌دهی اعتراضات خیابانی، تحریک قومیت‌ها، به‌کارگیری شخصیت‌های هنری و ورزشی و ترویج نافرمانی مدنی گسترش داد و شعار «زن، زندگی، آزادی» را به‌عنوان یک ابزار نمادین جهت تحریک احساسات عمومی و شکل‌دهی به فضای اعتراضی به کار گرفت. این پژوهش با هدف تحلیل نقش رسانه‌های بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنت‌شنال در پوشش تحولات اعتراضی سال ۱۴۰۱ و ارزیابی سازوکارهای خبری این رسانه‌ها، از چهارچوب نظریه‌های برجسته‌سازی، چهارچوب‌سازی، فرااجتماعی و فمینیستی بهره می‌گیرد. پژوهش حاضر می‌کوشد تا با تکیه بر این نظریه‌ها به این پرسش پاسخ دهد که رسانه‌های مذکور چگونه با استفاده از این تئوری‌ها، افکار عمومی را تحت تأثیر قرار داده و

از شرایط اجتماعی و سیاسی ایران در جهت تحقق اهداف جنگ نرم بهره‌برداری کرده‌اند. هدف نهایی پژوهش، ارائه الگویی تبیینی از راهبردهای رسانه‌ای پیرامون منازعات نرم‌افزاری علیه جمهوری اسلامی است.

پیشینه تحقیق

پژوهش‌های موفق که به لحاظ موضوعی (و نه از نظر روش‌شناسی یا تئوریک)، با این مقاله مرتبط هستند، می‌توانند به‌عنوان بخشی از پیشینه تحقیق مورد بررسی و استناد قرار گیرند. امین تقوایی (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «نقش شبکه‌های اجتماعی مجازی ایران اینترنت‌نشال در ناآرامی‌های سیاسی سال ۱۴۰۱ ایران» به تأثیر شبکه‌های مجازی بر ناآرامی‌های سیاسی می‌پردازد که با تمرکز بر شبکه ایران اینترنت‌نشال نقش این رسانه بر شکل‌گیری و استمرار ناآرامی‌های سیاسی سال ۱۴۰۱ ایران را مورد بررسی قرار می‌دهد. لعلیا نورانی زنوز (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «تحلیل انتقادی گفتمان اخبار شبکه‌های بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنت‌نشال در مورد بحران‌های اجتماعی مهرماه ۱۴۰۱» به بررسی اخبار شبکه‌های بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنت‌نشال در مورد بحران‌های اجتماعی مهرماه ۱۴۰۱ با روش تحلیل انتقادی گفتمان فرکلاف که در سه سطح توصیف، تفسیر و تبیین بوده است می‌پردازد. سجاد ایمانی‌پور (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان «بازنمایی شکاف‌های اجتماعی ایران در رسانه‌های فارسی‌زبان خارجی: مورد مطالعه بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنت‌نشال در ناآرامی‌های شهریور - آبان ۱۴۰۱» با تکیه بر نظریه شکاف‌های اجتماعی که در جامعه‌شناسی سیاسی مورد بررسی قرار گرفته است، محتوای تولیدشده در صفحات اینستاگرام شبکه‌های فارسی‌زبان بی‌بی‌سی و ایران اینترنت‌نشال را در چهار بازه زمانی مرتبط با نقاط عطف اعتراضات ۱۴۰۱ با روش تحلیل مضمون مورد بررسی قرار می‌دهد. محمدصادق حسینیان (۱۴۰۲) در پژوهشی تحت عنوان «تکنیک‌های عملیات روانی کانال تلگرامی بی‌بی‌سی فارسی، مورد مطالعه: ناآرامی‌های پاییز ۱۴۰۱» به تکنیک‌های عملیات روانی به کار رفته در بی‌بی‌سی فارسی و به‌طور خاص کانال تلگرامی این رسانه در پوشش اخبار ناآرامی‌های پاییز ۱۴۰۱ با روش تحلیل محتوا می‌پردازد.

پس از دو سال از التهابات و ناآرامی‌های ۱۴۰۱ موسوم به «زن، زندگی، آزادی» مقاله‌های متعددی در این حوزه نگاشته شده که در این بین برخی از آنها تخصصاً به کارکرد رسانه‌هایی چون بی‌بی‌سی و ایران اینترنت‌نشال بر دامن زدن به این موضوع پرداخته‌اند، این نوشتار با وجود شباهت‌هایی، چه از لحاظ روش و چه از لحاظ موضوع، رویکردی بدیع نسبت به این دو رسانه داشته است که از این قرار است:

- ترکیب نظریه‌های چهارچوب‌سازی، برجسته‌سازی و فرااجتماعی با رویکرد فمینیستی: این

پژوهش با استفاده هم‌زمان از این نظریه‌ها، دیدگاه جامعی از راهبردهای رسانه‌ای بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال ارائه می‌دهد.

- **مقایسه جامع دو رسانه:** برخلاف مطالعاتی که تنها بر یکی از رسانه‌ها متمرکز شده‌اند، این پژوهش به تحلیل هم‌زمان هر دو رسانه و مقایسه راهبردهای آنها پرداخته است.

- **رویکرد تئوریک چندلایه و یکپارچه:** به‌کارگیری چند نظریه به‌طور هم‌زمان امکان تحلیل عمیق‌تر و چندبعدی از تأثیرگذاری رسانه‌ها بر افکار عمومی را فراهم می‌کند.

- **استفاده از نشانه‌شناسی و کدهای خبری در تحلیل محتوا:** این پژوهش با روش نشانه‌شناسی و کدگذاری خبری، جزئیات بیشتری از چهارچوب‌سازی رسانه‌ها را آشکار کرده است.

- **هدف‌گذاری برای واکنش‌های متقابل و خنثی‌سازی سلطه رسانه‌ای:** این پژوهش با ارائه الگویی عملی، به تحلیل محتوای رسانه‌ها محدود نمی‌شود و به راهبردهای متقابل برای خنثی‌سازی سلطه رسانه‌ای غرب نیز توجه دارد.

فرضیه تحقیق

رسانه‌ها به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی تحولات اجتماعی و فرهنگی، فضایی را ایجاد کرده‌اند که در آن فرهنگ، سیاست و اجتماع به‌طور فزاینده در چهارچوب‌های رسانه‌ای شکل می‌گیرند و بازنمایی می‌شوند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۱۱). در پژوهش حاضر نزاع، حول مسئله‌ای کلیدی می‌چرخد که آیا این رسانه‌ها تنها به‌عنوان ابزارهایی برای اطلاع‌رسانی و بازتاب‌دهنده رویدادها عمل کرده‌اند یا اینکه به‌طور عمدی و فعال در شکل‌دهی به نافرمانی‌های مدنی و تشدید آشوب‌های اجتماعی در ایران نقش داشته‌اند. در این راستا، نوشتار به بررسی تأثیر این رسانه‌ها بر فرایند شکل‌گیری یک جریان فکری و سیاسی برای براندازی نظام جمهوری اسلامی و همچنین تأثیرات آن بر ساختار فرهنگی و اجتماعی جامعه ایرانی پرداخته است. فرضیه اصلی این مقاله بر این مبنا استوار است که رسانه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای، به‌ویژه بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال، با توجه به تاریخچه تأثیرگذاری سیاسی و اجتماعی خود و فلسفه شکل‌گیری آنها به‌عنوان رسانه‌هایی با هدف رهبری فکری در عرصه‌های مختلف سیاسی، در تحولات اجتماعی و سیاسی ایران پس از مهرماه ۱۴۰۱ نقش اساسی و تعیین‌کننده‌ای ایفا کرده‌اند. این رسانه‌ها با برجسته‌سازی مسئله حقوق زنان و تلاش برای ایجاد چهارچوب‌های فکری خاص، توانسته‌اند نافرمانی‌های مدنی را تشدید کرده و جریانی سیاسی را به سمت براندازی نظام جمهوری اسلامی هدایت نمایند. بنابراین، فرضیه این پژوهش این است که این رسانه‌ها به‌عنوان محرک‌های اصلی در شکل‌گیری

و تشدید آشوب‌ها و نافرمانی‌ها در جامعه ایرانی عمل کرده و در فرایند رسانه‌ای شدن سیاست و فرهنگ در این مقطع تاریخی تأثیرات قابل توجهی داشته‌اند.

روش‌شناسی پژوهش

برقراری ارتباط به‌عنوان ضرورت اجتماعی، هدف و روش واحدی ندارد. روش‌های ارتباط عمدتاً به هدفی وابسته‌اند که فرستنده دنبال می‌کند. این هدف مبتنی بر دانش خاص و اصول بنیادین است که فرایندهای فکری را هدایت کرده و جهت‌دهی می‌کند (قدیری ابیانه، ۱۳۹۲: ۴۴ - ۳۸). در این پژوهش با رویکرد رسانه‌محور و ارتباطی، سعی شده است از طریق تحلیل محتوای مفهومی، الگوهای محتوایی در دو رسانه مورد اشاره شناسایی شود. این الگوهای محتوایی شامل پیام، خبر، احساس و موارد مشابه هستند که به مخاطبان منتقل می‌شوند. بر این اساس با دسته‌بندی تئوریک هریک از گزارش‌های خبری در حوادث سال ۱۴۰۱ موسوم به «زن، زندگی، آزادی» از روش کدگذاری مفاهیم استفاده شده و با بررسی روابط میان آنها تحلیلی مفهومی از تأثیر این دو شبکه در شکل‌گیری و تشدید حوادث ۱۴۰۱ و جهت‌دهی آنها به چشم‌اندازهای اعتقادی، جنبشی و اجتماعی در قبال جامعه ایرانی و نظام جمهوری اسلامی ارائه می‌شود. از این‌رو با گزینش اخبار به‌صورت «نمونه‌گیری هدفمند» از پست‌های خبری بی‌بی‌سی فارسی و شبکه ایران اینترنشنال به سازماندهی واحدهای معنا در اخبار با توجه به ریزمؤلفه‌های هریک از نظریه‌های رسانه پرداخته شد.

رویکرد نظری

امروزه تسلط بر رسانه‌ها و خبرگزاری‌ها قدرت عظیم و فوق‌العاده‌ای را در اختیار بازیگران عمده صحنه سیاست، یعنی دولت‌ها، قرار داده است، به‌گونه‌ای که به‌خوبی با به‌کارگیری اهرم‌های خبری و اطلاعاتی توانسته‌اند به تغییر باورها و نگرش‌های جمعی و یا شکل‌دهی به افکار عمومی یا فراملی اقدام کنند (تربتی، نصیریان، ۱۳۹۱: ۸۶) لذا در این بین از روش‌هایی نظیر کتمان از طریق حذف، برچسب زدن، فرض و تصور پیشگیرانه و کوچک شمردن و برجسته‌سازی محتوا استفاده می‌کنند که می‌توان همه این فعالیت‌ها را ذیل نظریه‌های رسانه‌ای نظیر برجسته‌سازی، چهارچوب‌سازی، تعامل فرااجتماعی و نظریه‌های فمینیستی جای داده و چهارچوبی مستقل ارائه داد:

۱. نظریه چهارچوب‌سازی

رویدادها در سطح جهانی همواره قابلیت تفسیر به شیوه‌های مختلف را دارند؛ زیرا تنها زمانی که این

رویدادها به معنای خاصی تبدیل می‌شوند که نشانه‌ها قادر به بازنمایی آنها باشند. نشانه‌ها خود از طریق کدهایی سازمان‌دهی می‌شوند که چهارچوب‌های معنایی خاصی را ایجاد کرده و از تمام نشانه‌های قابل تفسیر برای ساخت معنا استفاده می‌کنند. گفتمان خبری تلویزیونی نیز همواره تلاش دارد با گنجاندن رویدادها در کدهای مقولات ذهنی و روایت‌های متعارف، با ابهام موجود در واقعیت مقابله و آن را به یک تصویر معنادار تبدیل کند (بیگنل، ۱۳۹۳: ۱۷۷). نظریه چهارچوب‌سازی به کاربردهای عملی و پیامدهای ناشی از تغییرات در چشم‌انداز رسانه‌ای می‌پردازد (Lecheler & de Vreese, 2018: 4) و تأثیر بسزایی در ایجاد کانال فکری بر روی مخاطبان داشته است به‌گونه‌ای که با محدود کردن استقلال فکری مخاطبان، چهارچوب‌ها و نحوه اندیشیدن به موضوعات را تعیین می‌کنند.

۲. نظریه برجسته‌سازی

منظور از برجسته‌سازی رسانه‌ها این است که رسانه‌ها، به‌ویژه در اخبار و گزارش‌های خبری و برنامه‌های مستند، این قدرت را دارند که توجه عموم را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات معین و محدود معطوف سازند و از مسائل و موضوعات دیگر چشم‌پوشی کنند. حاصل کار این می‌شود که بعضی از مسائل خاص توسط بسیاری از مردم در سپهر عمومی و خارج از قلمرو رسانه‌ها به بحث گذاشته می‌شود، ضمن اینکه به مسائل و موضوعات دیگر توجه نمی‌شود (سولیوان و همکاران، ۱۳۸۵: ۲۶). دونالد شاو و مکسول مک کومبز، واضعان نظریه برجسته‌سازی، مهم‌ترین تأثیر ارتباط جمعی در اعمال این کارکرد را این گونه بیان می‌کنند:

مهم‌ترین اثربخشی ارتباط جمعی در اعمال برجسته‌سازی، ایجاد نظم فکری برای مخاطبان و نظم دادن به دنیای پیرامون ماست. رسانه‌ها ممکن است در این که به ما بگویند چگونه فکر کنیم، موفق نباشند؛ اما آنها در گفتن اینکه درباره چه فکر کنیم، بسیار موفق هستند (شاو و همکاران، ۱۳۸۳: ۱۳۷ - ۸).

براین اساس به‌کارگیری این نظریه می‌تواند به تشدید شکاف‌های اجتماعی و نادیده‌گیری پیشرفت‌ها در سایر حوزه‌ها دامن بزند.

۳. نظریه تعامل فرااجتماعی و شخصیت‌های رسانه‌ای با استفاده از زیرمؤلفه فمینیستی

نظریه هورتون^۱ و هل^۲ درباره تعامل رسانه‌ای شده تحت عنوان «ارتباطات جمعی و تعامل فرااجتماعی»^۳ نشئت‌گرفته از نظریه جامعه‌شناسی تعامل‌گرایی و در تقارن با کارهای اولیه گافمن است. مفهوم

1. D. Horton.

2. D. Wohl.

3. Mss Communication and Parasocial Interaction.

تعامل فرااجتماعی، به معنای ارتباط نزدیک و خودمانی بین شخصیت‌های رسانه‌ای و مخاطبان است (Horton & Wohl, 1956: 215). این ارتباط نزدیک و خودمانی با استفاده مداوم از رادیو و تلویزیون به‌ویژه میزگردهای رادیویی و تلویزیونی و دیگر اشکال اجرای برنامه، مانند حضور مخاطب در استدیو، شکل می‌گیرد. مفهوم شخصیت رسانه‌ای به‌طور تفکیک‌ناپذیری با تعامل فرااجتماعی مرتبط است (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۶ - ۱۳۵). چهره‌های هنری، ورزشی و رسانه‌ای در برخی جوامع می‌توانند نقش رهبری فکری ایفا کنند، به‌گونه‌ای که القای یک تفکر، ترویج سبک زندگی خاص، یا نمایان‌سازی ارزش‌های بین‌المللی در گفتار و رفتار آنها مشهود است. زیرمؤلفه فمینیستی نمونه‌ای از تفکرهای ارزشی است که به نمود بین‌المللی رسیده و نظامی را تعمیم داده است. رسانه‌ها با تأکید بر نقش تأثیرگذار زنان در عرصه تصمیم‌سازی، می‌توانند آنها را از انزوا و اقتدارگرایی ذهنی خارج کرده و مشارکت فعال‌تر آنها را در جامعه ترویج دهند (عطارزاده، ۱۳۸۸: ۵۴). این دیدگاه از ایده‌هایی درباره زندگی اجتماعی و تجربه انسانی زن محور شرح و بسط یافته است که به دو لحاظ زن‌محور است:

نخست سرآغاز تمام تحقیقاتش موقعیت‌ها و تجربه‌های زنان در جامعه است؛ دوم، این نظریه در صدد توصیف و ارزیابی انتقادی جهان از منظر متمایز زنان است. فمینیسم با اعتقاد به این که زنان به دلیل جنسیتشان دچار محرومیت هستند و این محرومیت می‌تواند و باید از میان برود، بر رابطه سیاسی دو جنس مذکر و مونث، یعنی فرادستی مردان و فرودستی زنان، تأکید می‌کند (ریترز، ۱۳۸۹: ۲۰). لذا می‌توان یکی از پیامدهای نظریه فمینیستی را «شکاف اجتماعی» دانست. شکاف اجتماعی، گروه‌بندی متشکل هویت بخش آماده رویارویی اعضای یک جامعه با یکدیگر به دلیل تفاوت در ارزش‌ها و دسترسی به منابع است (پرچمی و درخشان، ۱۴۰۰: ۶)؛ زیرا این شکاف در پی تغییر جوامع از سنتی به مدرن است و می‌تواند با بهره‌گیری از رسانه‌ها، تفاوت‌های فرهنگی و ارزشی و نداشتن برخی منابع در دسترس زنان را به یک تشدید اجتماعی تبدیل کند (Lane, 2007: 375). مهم‌ترین ابزارهای رسانه‌ای که می‌توان از آنها در ایجاد شکاف اجتماعی بهره‌مند شد، نظیر مطبوعات، خبرگزاری‌ها، اینترنت، شبکه‌های اجتماعی و تلویزیون هستند (گلشنی، ۱۳۹۳: ۱). این ابزار می‌تواند در تقویت شکاف‌های اجتماعی نقش‌آفرینی کنند؛ به‌گونه‌ای که اگر زنان خود را محق دستیابی به مطلوبیت‌ها و منابع تعریف شده بدانند و با موانع روبه‌رو شوند، احساس ناکامی کنند. همچنین، زمانی که خود را با افراد یا گروه‌هایی مقایسه کنند که به منابع دسترسی دارند، احساس محرومیت نسبی را تجربه می‌کنند (مرتون،^۱ ۱۳۹۳: ۴۳۶ - ۴۳۱). نتیجه این احساس محرومیت و ناکامی را در سطح فردی، اضطراب بیگانگی و انزوا و در سطح گروهی، کشمکش و

1. Merton.

نارضایتی‌های فردی و اجتماعی و در کل، ناامیدی از بهبود وضع زندگی و آینده می‌دانند (گر، ۱۳۸۸: ۵۹) از این رو، زنان و کودکان به‌عنوان سوژه‌های مناسب برای جنگ روانی، احساس ناکافی بودن را تشدید می‌کنند و رویکردهای فمینیستی می‌توانند ابزاری برای ایجاد التهاب در کشور هدف باشند (حاج‌حسینی، ۱۳۹۱: ۱۷۳).

با تشریح سه نظریه فوق می‌توان بیان کرد رسانه‌های جهت‌دار حول یک هدف منفی یا مثبت با بهره‌گیری از چهارچوب‌سازی، برجسته‌سازی، تعامل فرااجتماعی، و نظریه‌های فمینیستی می‌توانند به‌طور هماهنگ و هدفمند بر بحران‌های اجتماعی و سیاسی تمرکز کنند و از آنها به‌عنوان ابزاری برای تغییرات اجتماعی و سیاسی بهره‌برداری نمایند و ترکیبی ارائه دهند که خود به‌عنوان یک چهارچوب تئوریک عمل کند. در این رویکرد، چهارچوب‌سازی به رسانه‌ها اجازه می‌دهد که رویدادها را به‌گونه‌ای تعریف کنند که به نفع گفتمان مورد نظرشان باشد؛ درحالی که برجسته‌سازی، اولویت‌بندی مسائل خاص را در ذهن مخاطبان تسهیل می‌کند (Scheufele, 1999: 106 - 107; Shaw & McCombs, 2004: 137 - 138) تعامل فرااجتماعی با شخصیت‌های رسانه‌ای و استفاده از نظریه‌های فمینیستی نیز به رسانه‌ها این امکان را می‌دهد که احساسات و باورهای مخاطبان را به سمت خواسته‌های خود سوق دهند، به‌ویژه در شرایط بحرانی که تضادهای اجتماعی و فرهنگی بیشتر آشکار می‌شوند (Ritzer, 2009: 375). این چهارچوب تئوریک که می‌توان نام «راهبرد رسانه‌ای بحران‌محور» بر آن نهاد، به‌ویژه در شرایطی که رسانه‌ها به‌دنبال تأثیرگذاری بر افکار عمومی در راستای تقویت یا تضعیف یک جنبش اجتماعی یا سیاسی هستند، کاربرد دارد. در مورد آشوب‌های ۱۴۰۱ ایران، با این چهارچوب می‌توان نشان داد که چگونه رسانه‌های بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال توانستند با استفاده از این چهار ابزار نظری، بر بحران تأثیر بگذارند و به تشدید یا مهار آن دامن بزنند.

پژوهش حاضر با بررسی تطبیقی چهار نظریه رسانه‌ای برجسته‌سازی، چهارچوب‌سازی، فرااجتماعی و فمینیستی، در خروجی‌های شبکه‌های مذکور، دو ماه ابتدایی آشوب‌ها به‌دلیل شدت و گستردگی اعتراضات و تمرکز رسانه‌ها بر تولید محتوا را انتخاب کرده و شاخص انتخاب پست‌های خبری بر اساس روش نمونه‌گیری هدفمند (Purposive Sampling) تعیین شده است. در این روش، تمرکز اصلی بر گزینش اخباری بوده که ارتباط مستقیم با نظریه‌های رسانه‌ای مورد مطالعه در این پژوهش داشته‌اند (Burns & Grove, 2005: 45). این شیوه انتخاب، با هدف اطمینان از انطباق داده‌ها با چهارچوب نظری و افزایش دقت تحلیل محتوا اتخاذ شده است. جداول به‌صورت کدگذاری، به‌عنوان «نمونه‌های معیار» انتخاب شده‌اند. این نمونه‌ها نمایانگر مواردی هستند که بیشترین ارتباط را با چهارچوب‌های نظری پژوهش داشته و برای تحلیل دقیق‌تر موضوع مورد بررسی، گزینش شده‌اند. تحلیل این جداول

نشان می‌دهد که تأثیر هریک از چهار نظریه رسانه‌ای مورد بررسی در اخبار و پست‌های دو شبکه بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال متفاوت بوده و در برخی موارد، دو یا چند نظریه به‌صورت همپوشانی در تحلیل محتوای اخبار مشاهده شده‌اند.

چهارچوب‌سازی رسانه در رخداد ۱۴۰۱

در طول بیست سال گذشته و مدت‌ها قبل از آن، مرز بین «جنگ» و «غیرجنگ» بیش از هر زمان دیگری مبهم شده بود. به این دلیل که برخلاف جنگ‌های گذشته که دارای اهداف ژئوپولیتیک و آرمانی بودند، جنگ‌های نرم به سیاست‌های هویتی ربط دارند. فناوری‌ها و برنامه‌های جدید، چالش‌های بزرگی را برای اعمال جنگ ایجاد می‌کنند، از جمله حملات سایبری، تحریم‌های اقتصادی و جنگ رسانه‌ای که چهره جنگ را تغییر داده و آن را به یک درگیری غیرمسلحانه تبدیل کرده که در رویکرد آکادمیک سیاسی به‌عنوان جنگ نرم تعریف می‌شود (Gross and Meisels, 2017: 121). مهم‌ترین حوزه عملکردی جنگ نرم در جنگ رسانه‌ای خلاصه می‌شود و بنیادی‌ترین تعریف از جنگ رسانه‌ای استفاده از رسانه‌ها (اعم از مطبوعات، رادیو، تلویزیون، اینترنت و اصول تبلیغات) به منظور دفاع از منابع ملی است. جنگ رسانه‌ای^۱ تنها جنگی است که حتی در شرایط صلح نیز بین کشورها به‌صورت غیررسمی ادامه دارد (ضیایی پرور، ۱۳۸۳: ۱۱). رسانه‌ها برای چهارچوب‌سازی رویدادها و تولید معنا برای مخاطب، از رویه‌ها و شگردهایی چون انتخاب واژگان، استعاره‌ها، کنایه‌ها، تمثیل‌ها و ... استفاده می‌کنند تا داستان و روایتی معنی‌دار از آنچه می‌خواهند بسازند و نظام معانی خاصی برای مخاطب خلق کنند (مهدی‌زاده، ۱۳۹۹: ۸۷). بر این اساس در رخداد مهرماه ۱۴۰۱، شروع جریان‌سازی رسانه‌ای را باید مدت‌ها قبل از حادثه فوت خانم مهسا امینی دانست؛ کما اینکه پیش از جلب و بیهوش شدن وی در مقر پلیس امنیت اخلاقی به دلیل وجود حواشی‌ای پیرامون این مرکز، هشتگ‌هایی نظیر «من محبهم و مخالف گشت ارشاد» در پلتفرم اینستاگرام ترند شده و اذهان عمومی را متوجه عملکرد این سازمان دولتی ساخته بود؛ اما با گذشت زمان این حقیقت آشکار شد که فوت این دختر جوان، مسئله حجاب و پلیس امنیت اخلاقی، شروعی برای بهره‌گیری دو شبکه بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال که مجریان اتاق فکرهای غرب در مواجهه با ایران به شمار می‌آیند، بوده است.

۱. هیجان‌سازی

یکی از مهم‌ترین ابعاد نظریه چهارچوب‌سازی، جاذبه‌دار بودن و هیجان‌سازی است؛ زیرا با نمادسازی، اسطوره‌سازی و خلق ارزش‌های جدید در جنگ نرم از احساسات جامعه هدف، بهره‌برداری می‌شود. این

تلاش‌ها موجب تغییر جهت‌دهی و شکل‌دهی نگرش مردم شده و موضوعات مورد نظر مراکز تصمیم‌گیرنده را در صدر اخبار قرار می‌دهند. در نهایت، از عواطف جامعه به‌عنوان پلی برای نفوذ در افکار و ایجاد تغییرات در باورها استفاده می‌شود. نفوذ و استفاده از این نوع نظریه و روش در آشوب ۱۴۰۱ قابل ملاحظه بوده که نمونه‌هایی از آن در اخبار شبکه‌های بی‌بی‌سی و اینترنشنال قابل مشاهده است. در زمان بیهوشی مهسا امینی در بیمارستان، توسط شبکه اینترنتی بی‌بی‌سی کمپینی تحت عنوان «گشت ارشاد» طراحی شده که در این راستا این شبکه در ۱۶ سپتامبر چنین پستی را منتشر می‌کند:

به کما رفتن مهسا امینی در بازداشت گشت ارشاد منجر به خشم و واکنش‌های بسیاری شده است. بسیاری از زنان در شبکه‌های اجتماعی از تجربه‌های خود از بدرفتاری در بازداشت پلیس و مأموران گشت ارشاد می‌گویند. برخی از آنها می‌گویند توسط مأموران مورد ضرب‌وشتم قرار گرفتند و برخی دیگر می‌گویند شاهد بی‌مبالاتی و بدرفتاری مأموران با زنانی بوده‌اند که بر اثر استرس دچار ناراحتی و حمله عصبی شده‌اند. اگر شما هم تجربه بازداشت توسط گشت ارشاد را دارید از مشاهدات و تجربه خود از بازداشت بگویید (bbcpersian/144011?single).

استفاده از واژگانی چون «بازداشت»، «ضرب‌وشتم»، «استرس» و «حمله عصبی» و درخواست از مردم برای بیان تجربه‌هایی که احیاناً در برخورد با پلیس امنیت اخلاقی داشتند که در مواردی برخورد مناسبی نبوده و باعث تنش رسانه‌ای شده است، جامعه هدف، یعنی بانوان، را به سمت انزجار و تشدید ناراحتی آنها نسبت به پدیده بدحجابی یا بی‌حجابی می‌کشاند.

۲. نمادسازی

یکی دیگر از ویژگی‌ها و ابعاد مهم چهارچوب‌سازی «نمادسازی» است که سعی می‌کند با استفاده از اشعار و الگوهای ذهنی، تغییراتی در نگرش عمومی جامعه هدف ایجاد کند. این تغییر نگرش تا بدان‌جاست که عموم جامعه، جهان را به واسطه آنها درک می‌کند (بروجردی علوی و شمسی، ۱۳۹۴: ۲۶۵). همان‌طور که در زمان آشوب ۱۴۰۱ شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای تلاش کردند با بهره‌گیری از نمادهای تاریخی و گذشته برای ارائه و نمایش تصویری مطلوب از خود استفاده کنند، در این رویکرد که به‌عنوان جنگ رسانه‌ای شناخته می‌شود تلاش شده تصویری شکست‌خورده، ناامید و مأیوس از حریف ارائه شود و در مقابل آن با نمادسازی و تصویرسازی، خود را پیروز و موفق نشان دهد (هاموند، ۱۳۹۰: ۲۰ - ۱۹). به همین دلیل این ویژگی، زیرمجموعه نظریه چهارچوب‌سازی قرار می‌گیرد؛ چراکه رسانه‌ها با استفاده از نظریه چهارچوب‌سازی تلاش می‌کنند تا رویدادها، ساختارشناختی مشخص و تعریف‌شده‌ای را برای

مخاطبان فراهم کنند، به گونه‌ای که مفهوم‌سازی آنها از دنیای پیرامون و درکشان از واقعیت بر اساس گفته‌ها و الگوهای آنان انجام شود و فرد هیچ‌گونه استقلالی در محتوا فکری و عقلی خود نداشته باشد. در این ویژگی عملیات روانی در حد اعلی خود انجام می‌شود. شعارسازی به وسیله موسیقی انجام می‌شود و از این طریق افکار عمومی جامعه را تغییر می‌دهد. آهنگ «برای» شروین حاجی‌پور یکی از نمادهای مهم اعتراضات و آشوب‌های سال ۱۴۰۱ ایران بود. این ترانه پس از انتشار در ششم مهر ۱۴۰۱، ظرف ۲۴ ساعت در اینستاگرام به نزدیک ۴۰ میلیون بازدید دست یافت.^۱ آهنگ به سرعت به یکی از نمادهای اصلی گروه‌های معترض تبدیل شد و در خیابان‌ها، دانشگاه‌ها، کافه‌ها و رستوران‌ها توسط آنها به طور گسترده‌ای پخش و همخوانی می‌شد. این پدیده نشان‌دهنده تأثیرگذاری موسیقی به عنوان ابزاری برای بیان اعتراضات اجتماعی و سیاسی در این دوره خاص بود. که رسانه‌های زاویه‌دار نیز به دامن زدن تبلیغاتی بر آن اصرار داشتند (<https://www.radiofarda.com>).

ترانه «برای» شروین حاجی‌پور، به عنوان برنده اولین جایزه «بهترین ترانه برای تغییر اجتماعی» در شصت و پنجمین مراسم جایزه گرمی^۲ انتخاب شد. وی جایزه خود را از جیل بایدن (همسر جو بایدن، رئیس‌جمهور آمریکا) دریافت کرد (<https://t.me/IranintlTV/161697>). در متن این ترانه نسبت به محدودیت‌های مربوط به عفت عمومی «برای توی کوچه رقصیدن، برای ترسیدن به وقت بوسیدن»، معضلات اجتماعی و اقتصادی «برای شرمندگی، برای بی‌پولی، برای کودک زباله‌گرد و آرزوهایش، برای این هوای آلوده»، واکنش اعتراضی نسبت به حکومت نشان داده شده و همان‌طور که اشاره شد، انتشار موزیک ویدیوهای «زن، زندگی، آزادی» و «مرد، میهن، آبادی» به شعار اعتراضات و نافرمانی‌های مدنی در مدارس و دانشگاه‌ها، به ویژه در میان بخشی از جوانان و نوجوانان تبدیل شد. نمادسازی‌هایی همچون تراشیدن مو و کشف حجاب برخی بازیگران داخلی، مانند آناهیتا همتی در واکنش به مرگ مهسا امینی، نمونه‌هایی از اعتراض در مقابل خشونت حکومت ایران علیه زنان بودند. این نافرمانی‌های مدنی با حضور بازیگرانی چون کتایون ریاحی، فاطمه معتمد آریا، و دیگران، ادامه یافت و با گستردگی بیشتری توجه جهانیان را به خود جلب کرد (www.instagram.com/reel/Ciprwz7IK1S/?igshid=). در این راستا، قیچی کردن مو به عنوان نمادی از اعتراض مورد استفاده قرار گرفت؛ به طور مثال، در دیدار فینال فوتبال ساحلی میان ایران و برزیل در دبی، سعید پیرامون پس از به ثمر رساندن گل دوم، با نمایش

۱. این ترانه به ادعای سایت ویکی پدیا (به نقل از: Knopper, Steve (2022 - 11 - 14) در ظرف ۲۴ ساعت نزدیک به چهار میلیون بازدید خورده است؛ اما از آنجایی که این پست از اینستاگرام حذف شده، صحت‌سنجی آن دارای ابهام است و از طرفی با پذیرش این ادعا، با رهبری صاحبان پلتفرم اینستاگرام، قرار گرفتن این ترانه اعتراضی در معرض بازدیدکنندگان فراوان از طریق اکسپلور و تعداد بالای پسندهای فیک قابل سنجش دقیق نمی‌باشد.

2. Grammy Awards.

نمادین قیچی کردن مو، اعتراض خود را به شیوه‌ای اعتراضی نشان داد (ir/news/367871). ورزشکاران و بازیگران به دلیل نفوذ عمیق خود بر جامعه، نقشی اساسی در مفهوم‌سازی و شکل‌گیری چهارچوب‌های ذهنی مخاطبان دارند. این نقش بی‌بدیل موجب می‌شود که مخاطبان تحت تأثیر عقاید و نظرات آنها قرار گرفته و در شرایط بحرانی، مانند فوت یک فرد، فضای متشنج و خشمگین را تشدید کنند. با این حال، آنها می‌توانند نقش آرام‌کننده نیز ایفا کرده و به کاهش التهاب در جامعه کمک کنند. در پی وقوع حادثه برای مهسا امینی در ۱۵ سپتامبر ۲۰۲۲، شبکه بی‌بی‌سی به‌طور ابتدایی فرایند حادثه را به این صورت گزارش کرد:

مرکز اطلاع‌رسانی پلیس تهران تأیید کرده که زنی به بیمارستان منتقل شده است و علت انتقال او را «سکته قلبی» عنوان کرده است. در عین حال، اخبار منتشرشده در شبکه‌های اجتماعی بیان داشتند که مهسا امینی، ۲۲ ساله و اهل سقز، پس از بازداشت توسط گشت ارشاد در ۲۲ شهریور، به‌طور بیهوش به بیمارستان منتقل شده و برخی منابع از مرگ مغزی او خبر داده‌اند. بی‌بی‌سی همچنین اذعان کرد که در آن زمان امکان تأیید مستقل وضعیت مهسا امینی را نداشته است (in/3dkaVEv.bbc).

روز بعد در تاریخ ۱۶ سپتامبر، باوجود عدم اعلام رسمی پلیس و بیمارستان، مبنی بر مورد ضرب و جرح قرار گرفتن خانم امینی، بی‌بی‌سی این‌گونه تیتیر می‌زند: «هنرپیشه آمریکایی لیا رمینی به کما رفتن مهسا امینی را به دلیل شکنجه محکوم کرد» (in/3ddQvNz.bbc). اخبار منتشرشده درباره مرگ مهسا امینی بر ضرب‌وشتم او توسط پلیس تأکید داشت تا با متهم کردن پلیس به رفتار غیرانسانی، اعتماد عمومی به نیروهای امنیتی را کاهش دهد. در پی این اتفاق، گروه‌های سلطنت‌طلب نیز به واکنش پرداختند. رضا پهلوی در نشست خبری خود در لندن، در ارتباط با اعتراضات مردم به مرگ مهسا امینی، بیاناتی مطرح کرد که شامل چند مؤلفه مهم بود.

۱. دشمنی جمهوری اسلامی با زنان که پیش‌تر بدان پرداخته شد.

۲. رضا پهلوی با اشاره به بحران اقتصادی و ناتوانی جمهوری اسلامی در حل مشکلات بدون کمک کشورهای اروپایی، حمایت از فشارهای خارجی را به‌عنوان راهی برای سرنگونی حکومت و بازگرداندن نظام سابق مطرح کرد. درحالی که دولت ایران تلاش‌هایی برای کنترل قیمت‌ها و فروش نفت از مسیرهای جایگزین داشته، این اقدامات با آغاز اعتراضات «زن، زندگی، آزادی» ناکام ماندند و نرخ دلار و طلا افزایش قابل توجهی یافت.

از دیگر سو یکی از اهداف آشوب‌های ۱۴۰۱، اعتبارزدایی بین‌المللی از جمهوری اسلامی بود. نمونه‌ای از این تلاش‌ها، اخراج ایران از کمیسیون مقام زن سازمان ملل به دلیل سرکوب اعتراضات زنان است.

آمریکا در پی اعتراضات اخیر در ایران و مرگ مهسا امینی، قطعنامه‌ای برای اخراج ایران تهیه کرد که در ۲۲ آذر ۱۴۰۱ (۱۴ دسامبر) به رأی گذاشته شد. در این جلسه، روسیه به همراه کشورهای چین، ونزوئلا، سوریه و پاکستان با اخراج ایران مخالفت کردند، اما رأی اکثریت به اخراج انجامید. از سوی دیگر، کشورهای آمریکای لاتین مانند آرژانتین، شیلی، کلمبیا و تعدادی از کشورهای اتحادیه اروپا و کانادا از این قطعنامه حمایت کردند، درحالی که مکزیک، تایلند و تونس رأی ممتنع دادند (com/persian/iran_63980681.bbc) ترکیب جنگ روانی در سطح بین‌الملل با استفاده از پشتوانه‌های حقوقی یکی دیگر از دستاویزهای گردانندگان تنش‌های ایران در پاییز ۱۴۰۱ بود؛ چراکه حکومت ایران را با پشتوانه یکی از مجمع‌های بین‌المللی در معرض اتهام نادیده گرفتن حقوق زنان بلکه تهدید سلامت و امنیت ایشان قرار می‌گرفت.

نظریه برجسته‌سازی

منظور از برجسته‌سازی آن است که رسانه‌ها، به‌ویژه در اخبار و گزارش‌های خبری و برنامه‌های مستند، این قدرت را دارند که توجه عموم را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات معین و محدود معطوف سازند و از مسائل و موضوعات دیگر چشم‌پوشی کنند. بازخورد برجسته‌سازی رسانه‌ای در این ناآرامی این بود که موضوعاتی مانند فراخوان‌های شورش، درگیری با نیروهای انتظامی، تحصن‌ها، کشته‌سازی‌ها، کشیدن چادر، توهین به روحانیون و تخریب اموال عمومی به شدت پوشش داده شد، درحالی که مسائل دیگری مانند عضویت ایران در اتحادیه شانگهای، قراردادهای بین‌المللی، سرمایه‌گذاری داخلی، تسهیل فروش نفت و میعانات و دیگر دستاوردها کمتر مورد توجه قرار گرفت. نظریه برجسته‌سازی با شیوه‌های متعددی اعمال می‌شود، بارزترین آنها، مهم و اساسی نشان دادن برخی اخبار و وقایع توسط اشخاص بالامرتبه دولتی و سیاسی است. تا مردم بیشتر جذب وقایع شوند و کمتر مطالعه کنند:

– مایکل أبراموویتز، رئیس خانه آزادی، سازمان آمریکایی حامی دموکراسی، با اشاره به تصمیم این سازمان برای ارائه جایزه خود به زنان معترض ایران به دلیل «شجاعت باورنکردنی» آنها گفت: «درحالی که زنان ایران از هر قشری در مقابل نقض حقوق بشر و سرکوب وحشتناک برای آزادی می‌جنگند، جامعه جهانی باید از آنها حمایت کند» (IranintlTV/174400).

– آنتونی بلینکن، وزیر خارجه آمریکا، در سخنرانی در این مراسم گفت: «صدها هزار زن ایرانی ماه‌هاست که با حمایت مردان هم‌وطن خود و با وجود مواجهه بودن با وحشیانه‌ترین سرکوب‌ها، خواستار احترام به حقوق اساسی خود هستند» (IranintlTV/174400).

اخبار فوق‌نشان می‌دهد که تلاش چهره خارجی در جهت حمایت از آشوب‌های ۱۴۰۱ ایران، برای آن است که حاکمیت را در تحقق حقوق اولیه بانوان مخدوش سازد و تمام پیشرفت‌های چهل سال اخیر را که در بهبود وضعیت علمی، شغلی، حقوقی و اجتماعی بانوان صورت گرفته است را نادیده بگیرد. یکی دیگر از راه‌های برجسته ساختن اخبار مدنظر، استفاده از چهره‌های برجسته فرهنگی و هنری برای بیان اخبار است، تا بتوان مخاطب را بیشتر تحت تأثیر اخبار مورد نظر قرار داد. برای نمونه:

فائقه آتشین ملقب به «گوگوش» در تجمع ایرانیان در واشینگتن گفت: «فکر نمی‌کردم یک بار دیگر شاهد یک انقلاب دیگر در ایرانمان باشم». او افزود: «امروز احساس غرور و خشم می‌کنم، ولی همچنان امیدوارتر از همیشه نسبت به آینده ایران هستم و خشمم را نثار آن رهبر سراپا عقده و حکومت بچه‌کش می‌کنم» (IranintlTV/162562).

از دیگر عملکردهای رسانی دو شبکه بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال در فضا سازی ذهنی مخاطبین و تشجیع آنها نسبت به انجام نافرمانی‌های مدنی در دانشگاه‌ها، خیابان‌ها و بعضاً در برخی جشنواره‌ها، انتشار فراخوان‌هایی برای تجمع، اعتراض و تحصن در ایام مدنظر است که بدان اشاره می‌شود:

- میلاد رسایی‌منش، فعال سیاسی: «حمله به نمادها، نهادها و مقدسات حکومتی از جمله موزه خمینی، مراکز بسیج و حوزه‌های علمیه بخشی از روند سرنگونی جمهوری اسلامی است» (۲۷ آبان ۱۴۰۱ - لندن)؛ (IranintlTV/148677).

- گروه جوانان محلات تهران برای برگزاری جشن سده در دهم بهمن ماه فراخوان داد. آنها نوشتند: «بیایید با هم به رسم نیاکان با برافروختن آتش در تمام محلات تهران و کل کشور، در آغاز شامگاه دوشنبه، جشن سده برگزار کنیم. توان ملت، توان بازگرداندن مردم به خیابان‌ها را دارد» (IranintlTV/146503).

از این‌رو قدرت نرم با ایجاد تغییرات در رفتار و عقاید افراد بدون اجبار مستقیم، نقش بسیار مهمی در پیشبرد اهداف استراتژیک دارد. قدرت نرم به افراد این تصور را می‌دهد که بر تصمیمات خود کنترل دارند، درحالی‌که در واقع از سوی اعمال‌کنندگان قدرت، فرهنگ و افکار آنها به‌گونه‌ای مورد هدف قرار می‌گیرند که انتخاب‌هایشان را متناسب با اهداف آنان می‌سازد (Nye, 2004: 5). این نوع قدرت، به‌ویژه در مواجهه‌های فرهنگی و رسانه‌ای و در مقابله با ارزش‌ها و هنجارهای بومی و ملی، مؤثر است و از ابزارهایی مانند تبلیغات و تولیدات فرهنگی بهره می‌گیرد.

نظریه تعامل فرا اجتماعی و شخصیت‌های رسانه‌ای با استفاده از زیرمؤلفه فمینیستی

از آنجا که نقش‌های اجتماعی، به‌گونه‌ای که در رسانه‌های همگانی منعکس هستند، غالباً به‌صورت

الگوهایی برای مردم که می‌آموزند افراد چگونه در قالب نقش‌های گوناگون رفتار می‌کنند، در می‌آیند، بررسی این نقش‌ها ما را در پی بردن به این موضوع که اشخاص خودشان را چگونه می‌بینند یا می‌آموزند چگونه ببینند یاری خواهد کرد؛ مثلاً نقشی را که در نمایش‌های تلویزیونی آمریکا به زن‌ها واگذار می‌شود می‌توان در نظر گرفت. بیشتر وقت‌ها آنان به صورت «اهداف جنسی» در می‌آیند (آسابرگر، ۸۶: ۱۳۷۳). بنابراین می‌توان این ویژگی را زیرمجموعه نظریه تعامل فرااجتماعی دانست؛ چراکه به معنای ارتباط نزدیک بین شخصیت‌های رسانه‌ای و مخاطبان است. رسانه‌های فارسی‌زبان بی‌بی‌سی و ایران اینترنشنال در تابستان ۱۴۰۱ با بزرگ‌نمایی چند نمونه برخورد نامناسب پلیس امنیت اخلاقی و استفاده از خلأهای موجود فرهنگی در بحث حجاب و پوشش، بیش از پیش توجه مردم را به بی‌کفایتی مسئولین و نظام جمهوری اسلامی جلب کردند و با خلق آسیب‌های جدید که مهم‌ترین آن لجام‌گسختگی نرخ طلا، ارز و مسکن بود، بر دامنه تحرکات خود افزودند و نافرمانی‌های مدنی ۱۴۰۱ ایران را رقم زدند. به گونه‌ای می‌توان عنوان کرد که این ویژگی، سعی در ایجاد و استفاده از نظریه فمینیستی دارد؛ زیرا نظامی تعمیم‌یافته و پهن‌دامنه از ایده‌هایی درباره زندگی اجتماعی و تجربه انسانی است و همچنین چشم‌اندازی زن‌محور دارد که سالیان درازی مورد توجه کشورهای غربی است. چند نمونه از پوشش خبری شبکه‌های معاند بر پایه چندوجهی بودن شخصیت‌های رسانه‌ای در آشوب ۱۴۰۱ عبارتند از:

- شبنم طلوعی، بازیگر و کارگردان سینما و تئاتر در گفت‌وگو با نیلوفر منصوری، ایران اینترنشنال: «هنرمندان می‌توانند مشعل این انقلاب را روشن نگه دارند» (IranintlTV164731).

چهره تأثیرگذار نظیر بازیگران، موسیقی‌دانان و ورزشکاران در تمام دنیا در جهت منافع کشور خود و سیاست‌های حاکم بر نظام سیاسی کشور خود قدم برداشته و از توسیع برنامه‌هایی که باعث برهم خوردن آرامش جامعه می‌شود خودداری می‌کنند؛ اما در جریان‌ات ایران خلاف این مشاهده شد، به طوری که یک طرف نافرمانی‌ها را برخی از بازیگران و ورزشکاران رهبری می‌کردند، نظیر:

- برزو ارجمند بازیگر سینما، با انتشار ویدیویی اعلام کرد که در تظاهرات علیه جمهوری اسلامی در ۱۱ فوریه (۲۲ بهمن ماه) همراه، همقدم و همگام ایرانیان خارج از کشور خواهد بود (IranintlTV/162131).

- محمد عمرانی، بازیگر تئاتر و تلویزیون، با انتشار ویدیویی در اینستاگرام خود جمهوری اسلامی را حکومتی دانست که بر دروغ استوار شده و گفت خوشحال است که نسل جدید قدم به دایره حقیقت گذاشته و تیشه به ریشه این حکومت می‌زند (IranintlTV/164506).

دعوت چهره‌های شاخص رسانه‌ای به منظور نافرمانی علیه حکومت خود دلیلی بر رهبری فکری در جهت جنبش مذکور است تا بدان شدت و قوت ببخشد و مهر تأییدی باشد بر آشوب‌ها و اعتراضاتی که برخی از افراد سرشناس در داخل یا خارج از کشور بدان دامن می‌زنند.

چند نمونه از پوشش‌های خبری که نشان‌دهنده استفاده رسانه‌ای از زیرمؤلفه فمینیستی است، عبارتند از:

- علی کریمی: «فرزندان آنها می‌روند، فرزندان ما می‌میرند».
- مسعود شجاعی: «جانش فدای یک تار مویش شد».
- جسیکا چستین - هنرپیشه هالیوود: «حمله به یک زن، حمله به همه ماست» (bbcpersian/144029).
- جمعی از فعالان فمینیست و فعالان جنسی و اقلیت‌های جنسیتی در خارج از ایران با صدور اعلامیه‌ای روز ۱۰ مهر (۲ اکتبر) به‌عنوان روز فمینیستی در همبستگی با مردم ایران در سراسر جهان اعلام کردند. در انتشار بیانیه‌ای موضوع این فراخوان این‌گونه بیان کردند که:

موضوع فقط حجاب نیست و برخاستن بر علیه همه نظامی‌گری و کنترل و سرکوب زنان توسط جمهوری اسلامی است (<https://t.me/IranintlTV/140775>).

فضای رسانه‌ای به‌گونه‌ای طراحی شد که مخاطبان را به این باور سوق دهد که جمهوری اسلامی در تقابل با حقوق و آزادی‌های زنان قرار دارد. تحلیل نظریه‌ها نشان می‌دهد که رسانه‌های خارجی مانند بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال در اعتراضات ۱۴۰۱ با استفاده از راهبردهایی همچون چهارچوب‌سازی و برجسته‌سازی، از ظرفیت شبکه‌های اجتماعی برای انتشار گسترده محتوا بهره برده‌اند.

شبکه ایران اینترنشنال

کل موارد مورد بررسی: ۲۴۶ پست	
تأثیر برجسته‌سازی: ۱۰۷ پست	تأثیر چهارچوب‌سازی: ۱۳۸ پست
تأثیر رویکرد فرااجتماعی با استفاده از زیرمؤلفه فمینیستی: ۸۸ پست	

شبکه بی‌بی‌سی

کل موارد مورد بررسی: ۲۸۰ پست	
تأثیر برجسته‌سازی: ۱۸۱ پست	تأثیر چهارچوب‌سازی: ۲۱۷ پست
تأثیر رویکرد فرااجتماعی با استفاده از زیرمؤلفه فمینیستی: ۱۷۱ پست	

کد گذاری باز

مؤلفه	زیرمؤلفه	کد
۱. چهارچوب سازی	هیجان سازی	۱/۱
	نماد سازی	۱/۲
۲. برجسته سازی	سران دولتی	۲/۱
	فعالان هنری	۲/۲
	نافرمانی های مدنی	۲/۳
۳. تعامل فرا اجتماعی	شخصیت های رسانه ای	۳
۴. نظریه فمینیستی رسانه	حکومت و جنسیت	۴/۱
	رسانه و جنسیت	۴/۲

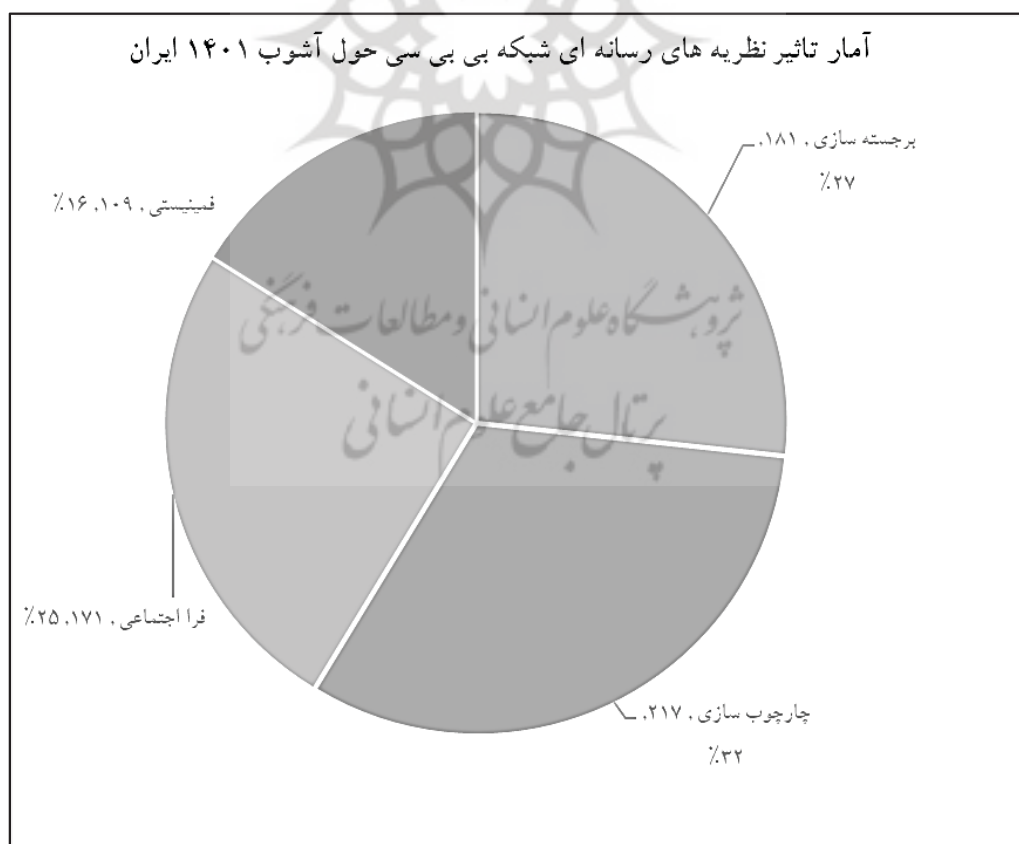
نظریه های رسانه		
شناسه	داده	کد
bbcpersian/144011?single	بازداشت مهسا امینی توسط گشت ارشاد خشم عمومی را برانگیخت و زنان بسیاری در شبکه های اجتماعی تجربیات مشابهی را بیان کردند.	۱/۱
bbcpersian/144055	بازداشت مهسا امینی و برخورد خشونت آمیز پلیس امنیت اخلاقی، واکنش زنان در شبکه های اجتماعی و تنش رسانه ای را به دنبال داشت.	۱/۱
https://t.me/IranintlTV/1616	ترانه «برای» شروین حاجی پور، برنده اولین جایزه «بهترین ترانه برای تغییر اجتماعی» در شصت و پنجمین مراسم جایزه گرمی شد.	۱/۲
https://t.me/IranintlTV/1690	آهنگ «برای ...» بر اساس توثیتهای معترضان سروده شد؛ «زن، زندگی، آزادی» به شعار جنبش ۱۴۰۱ تبدیل شد.	۱/۲
instagram.com/reel	آناهیتا همتی موی سر خود را تراشید و بدون روسری در اینستاگرام پست گذاشت.	۱/۲
IranintlTV/164141	«باید سپاه را تروریست بخوانیم!»؛ تروریستی خواندن سپاه به افزایش امنیت منطقه و کاهش فعالیت های آن منجر خواهد شد.	۱/۲
کدگذاری محوری: مفهوم استبطا و استخراج شده: تأثیر گذاری در افکار مخاطبین به گونه ای که استقلال فکری خود را از دست بدهند.		

نظریه‌های رسانه		
کد	داده	شناسه
۲/۱	«خانه آزادی» جایزه ۲۰۲۳ خود را به زنان معترض ایران اهدا کرد.	IranintlTV/174400
۲/۱	آنتونی بلینکن، وزیر خارجه آمریکا گفت: «صدها هزار زن ایرانی ماه‌هاست که با حمایت مردان هم‌وطن خود و با وجود مواجه بودن با وحشیانه‌ترین سرکوب‌ها، خواستار احترام به حقوق اساسی خود هستند».	IranintlTV/174400
۲/۲	گوگوش در تجمع ایرانیان اظهار کرد: «امروز احساس غرور و خشم می‌کنم، اما همچنان امیدوارتر از همیشه به آینده ایران هستم و خشمم را نثار آن رهبر سراپا عقده و حکومت بچه‌کش می‌کنم».	IranintlTV/162562
۲/۳	میلاد رسایی‌منش، فعال سیاسی: «حمله به نمادها، نهادها و مقدسات حکومتی از جمله موزه خمینی، مراکز بسیج و حوزه های علمیه بخشی از روند سرنگونی جمهوری اسلامی است».	IranintlTV/148677
کدگذاری محوری: مفهوم استنباط و استخراج‌شده: توجه عموم افراد را به مجموعه‌ای از مسائل و موضوعات خاصی معطوف سازند و از مسائل و موضوعات دیگر چشم‌پوشی کنند.		

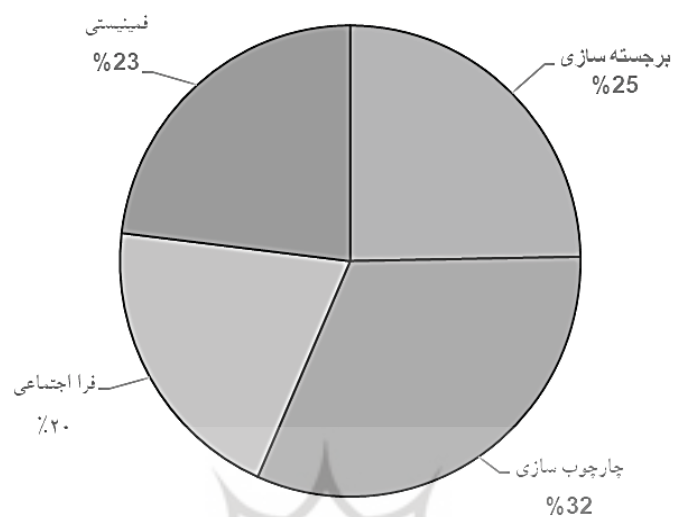
نظریه‌های رسانه		
کد	داده	شناسه
۳	شب‌نم طلوعی، بازیگر و کارگردان سینما و تئاتر در گفت‌وگو با نیلوفر منصوری، مجری ایران اینترنشنال گفت: «هنرمندان می‌توانند مشعل این انقلاب را روشن نگه دارند».	IranintlTV164731
۳	برزو ارجمند با انتشار ویدیویی حمایت خود را از تظاهرات ۱۱ فوریه علیه جمهوری اسلامی اعلام کرد.	IranintlTV/162131
کدگذاری محوری: مفهوم استنباط و استخراج‌شده: بهره‌گیری چندوجهی رسانه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای از هنرمندان و فعالان فرهنگی برای جهت‌دهی به افکار جامعه هدف.		

نظریه‌های رسانه		
کد	داده	شناسه
۴/۱	علی کریمی: فرزندان آنها می‌روند، فرزندان ما می‌میرند.	bbcpersian/144029

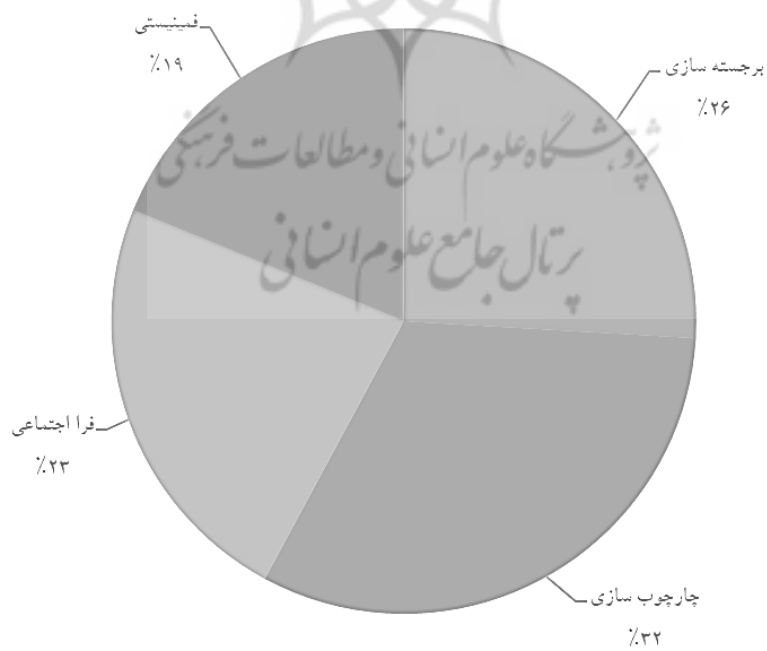
نظریه‌های رسانه		
شناسه	داده	کد
bbcpersian/144029	مسعود شجاعی: جان‌ش فداى یک تار مویش شد.	۴/۱
bbcpersian/144029	جسیکا چستین - هنرپیشه هالیوود: حمله به یک زن، حمله به همه ماست.	۴/۲
https://t.me/IranintlTV/140775	گروهی از فعالان فمینیست و جنسی، ۱۰ مهر را به‌عنوان روز همبستگی فمینیستی با مردم ایران اعلام کردند.	۴/۲
https://t.me/IranintlTV/140775	اعتراضات فراتر از حجاب؛ فعالان فمینیست علیه نظامی‌گری و سرکوب زنان جمهوری اسلامی ایستاده‌اند.	۴/۲
کدگذاری محوری: مفهوم استبط و استخراج‌شده: استفاده از جریانات جنسیتی و فمینیستی در زمان جنگ نرم توسط شبکه‌های ماهواره‌ای.		

آمار تاثیر نظریه های رسانه ای شبکه ایران اینترنشنال حول آشوب های
۱۴۰۱ ایران

آمار کلی تاثیر نظریه های رسانه ای شبکه های بی بی سی و ایران اینترنشنال حول
آشوب ۱۴۰۱ ایران

نتایج داده‌ها

داده‌های پژوهش بر اساس نکات و شرایط ذیل تحلیل و کدگذاری شده است:

تطابق با سؤال پژوهش: مضامین انتخاب‌شده مستقیماً با سؤال اصلی پژوهش مرتبط هستند و همه ابعاد آن را پوشش می‌دهند.

شفافیت و تکرارپذیری: فرایند کدگذاری و انتخاب مضامین به‌گونه‌ای توضیح داده شده که سایر پژوهشگران بتوانند روش را تکرار کرده و به نتایج مشابه برسند.

اعتبار و روایی: مضامین بر اساس شواهد مستقیم از داده‌ها استخراج شده و از هرگونه سوگیری یا تفسیر شخصی اجتناب شده است.

استفاده از منابع معتبر: برای پشتیبانی از نظریات، به منابع و مقالات معتبر استناد شده است.

بر این اساس با بررسی ۲۴۶ پست از کانال تلگرامی ایران اینترنشنال و ۲۸۰ پست از کانال تلگرامی بی‌بی‌سی ظرف دو ماه با توجه به نظریه‌های مورد بررسی، نظریه چهارچوب‌سازی با فراوانی ۱۳۸ و ۲۱۷ پست و نظریه فرااجتماعی با زیرمؤلفه فمینیستی با فراوانی ۸۸ و ۱۷۱ پست، بیشترین و کمترین تأثیر را در قالب محتوایی خبری این دو شبکه فارسی زبان داشته‌اند.

نتیجه

با وقوع رویدادهای مرتبط با فوت خانم مهسا امینی، دو رسانه فارسی‌زبان بی‌بی‌سی فارسی و ایران اینترنشنال با بهره‌گیری از نظریه‌های چهارچوب‌سازی، برجسته‌سازی، فرااجتماعی و فمینیستی، به‌طور هدفمند افکار عمومی را در جریان ناآرامی‌های ۱۴۰۱ تحت تأثیر قرار داده‌اند. یافته‌ها و نتایج داده‌های این پژوهش برخلاف زمینه‌سازی مؤلفه فمینیستی و زنان، حاکی از تأثیرگذاری حداکثری نظریه چهارچوب‌سازی بر جریان‌سازی آشوب‌های پاییز ۱۴۰۱ بود تا با بهره‌گیری از مؤلفه‌های چهارچوب‌سازی افکار عمومی را در جهت نافرمانی‌های مدنی و تنش‌های خیابانی با هدف براندازی حکومت سوق دهد. در مجموع، یافته‌ها بر این نکته تأکید دارند که رسانه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای با استفاده از چهارچوب‌های نظری که مجموع مرکب آنها به «راهبرد رسانه‌ای بحران‌محور» تبدیل شد، اهدافی نظیر تغییر ساختارهای اجتماعی و فرهنگی در ایران را دنبال کرده‌اند و سعی داشته‌اند از طریق تولید و انتشار محتواهای گزینشی و تأثیرگذار، احساسات ملی‌گرایانه و اعتراضات مدنی را برای رسیدن به تغییرات سیاسی عمیق‌تر تحریک نمایند.

در پایان، پیشنهادهایی برای ارتقای آگاهی نخبگان و مجریان، به‌منظور افزایش سواد اجتماعی

عمومی و پیشگیری از تأثیرگذاری رسانه‌های بیگانه ارائه می‌گردد، که جمهوری اسلامی می‌تواند در راستای راهبردهای سلبی و اقدامات مؤثر عمل کند. با این حال، به دلیل تأثیر پایداری و ساختاری، حوزه اقدامات باید نقش محوری در مقابله با رسانه‌های بیگانه ایفا کند.

- استفاده از هوش مصنوعی برای شناسایی الگوهای حملات رسانه‌ای؛ برای تحلیل محتوای خبری و شناسایی الگوهای تکراری در اخبار رسانه‌های معاند از الگوریتم‌ها استفاده شود. این سیستم می‌تواند با جمع‌آوری و پردازش داده‌های حجیم از شبکه‌های اجتماعی و رسانه‌های خارجی، چهارچوب‌های ارتباطی و شیوه‌های چهارچوب‌سازی منفی را شناسایی کند. بر این اساس، می‌توان واکنش‌های سریع و هدفمند رسانه‌ای را تنظیم و پیام‌های مقابله‌ای مؤثر را تولید و منتشر کرد که ذهنیت مخاطبان را به سوی اطلاعات صحیح و بومی هدایت نماید.

- توسعه پلتفرم‌های رسانه‌ای بومی با تولید محتوای چندرسانه‌ای به زبان‌های مختلف، مخاطبان بین‌المللی را درگیر کرده و توجه مخاطبان داخلی را نیز به جایگاه کشور در عرصه‌های مختلف معطوف می‌کند و وابستگی کاربران به شبکه‌های خارجی را کاهش می‌دهد و دیگر عبارت توسعه راهکارهای دیپلماسی رسانه‌ای و تأکید بر روایت‌گری صحیح از رویدادها.

- طراحی درس سواد رسانه برای جامعه دانش‌آموز و دانشجوی به‌عنوان قشر نخبگانی جامعه در قالب یک درس پروژه‌محور که به تولید محتوای پژوهش‌محور در عرصه‌های اجتماعی و سیاسی به‌صورت موشن‌گرافی یا کلیپ کوتاه بپردازد. در این راستا بهتر است از بیان جریان‌شناسی تاریخی جامعه خود و نظام سلطه و استکبار جهانی آغاز کرده تا حافظه تاریخی جوانان با بیان رخدادهای گوناگون تاریخی فعال شود و ضمن ارائه هنرمندانه این محتوا، با استفاده از ابزارهای ارتباطی نوین، جریانی تدافعی در برابر سیل اطلاعات شبکه‌های اجتماعی متنوع از جمله شبکه‌های معاند شکل بگیرد.

- ایجاد چهارچوب‌های رسانه‌ای داخلی با محتوای بومی که به‌طور مؤثر در قالب ارزش‌های فرهنگی، دینی و هویتی ایران طراحی شده باشند. این چهارچوب‌ها باید به شکل استراتژیک در رسانه‌های رسمی، مجازی و حتی فضای آموزشی پیاده‌سازی شوند تا ذهنیت مخاطبان نسبت به اخبار و رویدادها، بر اساس محتوای داخلی و پایدار شکل بگیرد.

- پایش مستمر فضای مجازی و ایجاد واحدهای تخصصی در سازمان‌های انتظامی و امنیتی برای شناسایی تهدیدات رسانه‌ای و تحلیل استراتژی‌های چهارچوب‌سازی و برجسته‌سازی، امکان واکنش پیشگیرانه به پیام‌های مخرب را فراهم می‌سازد.

- رسانه ملی به‌عنوان رسانه عمومی می‌بایست در شرایط مقتضی ابتکار عمل را در دست گرفته،

اولین روایت را از رخدادهای ارائه کند، تا ضمن ارائه تحلیل مطلوب و واقعی از وقایع از افزایش اعتماد عموم مردم به رسانه های خارجی کاسته شود.

- توجه ویژه به روش های پنهان رسانه ای در ایجاد بحران ها که از دید مجریان مغفول می ماند و باعث تمرکز بر تاکتیک های انحرافی در اتفاقات می شود که به عنوان نمونه بر اساس یافته های این پژوهش می توان نسبت به تأثیرات تئوری های چهارچوب سازی در مقایسه با تأثیرگذاری تئوری های فمینیستی و حقوق زنان (درحالی که بازتاب ناآرامی ها به عنوان مسئله زنان مطرح شده بود)، پررنگ تر تحلیل کرد.

منابع و مآخذ

- آسابرگر، آرتور (۱۳۷۳). *روش های پژوهش رسانه ها*. ترجمه محمد حفاظی. تهران: نشر مرکز مطالعه و تحقیقات رسانه ها.
- اینگلهارت، رونالد (۱۳۸۹). *نوسازی، تغییر فرهنگی و دموکراسی*. ترجمه احمدی. تهران: کویر.
- بروجردی علوی، مهدخت و آزاده شمسی (۱۳۹۴). «نقش ماهواره در تغییر ذهنی جوانان تهرانی از ازدواج». *فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست گذاری عمومی*. ش ۱۹، ۲۶۹-۲۶۶.
- بیگنل، جان اتان (۱۳۹۳). *نشانه ایدئولوژی رسانه*. ترجمه سید حمدالله اکوانی، محسن محمودی و ابوالفضل امیرور. تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات
- بیچرانلو، عبدالله (۱۴۰۱). *مواجهه جوانان با سیاست گذاری پوشش در ایران*. *فصلنامه مطالعات تحقیقات اجتماعی در ایران*، ۱۱ (۳). ۶۷۵-۶۷۲.
- پرچمی، داوود و فاطمه درخشان (۱۴۰۰). *بررسی شکاف اجتماعی و عوامل مؤثر بر آن؛ مورد مطالعه: شهر تهران*. *فصلنامه جامعه شناسی کاربردی*، ۱۰ (۴). ۲۶-۱.
- تربتی، سعید و فاطمه نصیریان، (۱۳۹۱). *بررسی میزان و عوامل اعتماد شهروندان جوان تهران به تلویزیون بی بی سی فارسی*. *فصلنامه مطالعات رسانه ای*، ۵ (۲). ۲۷-۲۵.
- حاج حسینی، معصومه (۱۳۹۱). *برآورد استراتژیک جایگاه زن و خانواده در جنگ نرم، اندیشه های راهبردی زن و خانواده*. *سومین نشست اندیشه های راهبردی با موضوع: زن و خانواده*.
- حاج حسینی، معصومه (۱۳۹۱). *روان شناسی رسانه: تأثیر رسانه ها در جنگ نرم*. تهران: سروش.
- رنجبران، داوود (۱۳۸۸). *جنگ نرم*. تهران: ساحل اندیشه تهران.

- ریتزر، جان (۱۳۸۴). مک دونالدی شدن و جهانی شدن. ترجمه رضا معینی. *فصلنامه اقتصاد سیاسی*، ۷ (۲). ۱۶-۱۹.
- سولیوان، هارتلی (۱۳۸۵). *مفاهیم کلیدی ارتباطات*. ترجمه میرحسن رئیس‌زاده. تهران: نشر فصل نو.
- سلیمانی، رضا (۱۳۸۸). براندازی نرم و تأسیس تلویزیون‌های فارسی‌زبان: مطالعه موردی بی‌بی‌سی. *گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی*.
- شاو، دیوید و مکسول، مارتین (۱۳۸۳). *کارکرد برجسته‌سازی در مطبوعات*. ترجمه امید مسعودی. تهران: انتشارات خجسته.
- عطارزاده، محمود (۱۳۸۸). رسانه‌ها و بازتاب هویت زن در عرصه عمومی. *مجله علمی پژوهشی تحقیقات زنان*. ۱ (۱). ۲۶-۲۹.
- قدیری ابیانه، احمد (۱۳۹۲). *تکنیک‌های عملیات روانی در حوزه رسانه و خبر*. ری: دانشیاران ایران.
- گلشنی، علیرضا؛ محمدرضا قایدی و مصطفی علی اکبریان هاوشکی (۱۳۹۳). ابزارهای رسانه‌ای جنگ نرم و تأثیرات آن بر زندگی اجتماعی جامعه هدف. *فصلنامه مطالعات عملیات روانی*، ۵ (۴). ۲۰۵-۲۰۲.
- مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت. *جنگ نرم ایران و آمریکا* (۱۳۹۹). تهران: قدر ولایت.
- مجاهد مظلومیان، امیر؛ مسعود کوثری و محمود نجاتی حسینی (۱۳۹۸). مطالعه رویکرد سیاست فرهنگی تلویزیون بی‌بی‌سی فارسی. *راهبرد اجتماعی فرهنگی*، ۷ (۴). ۱۵-۱۸.
- مهدی‌زاده، محمد (۱۳۹۹). *نظریه‌های رسانه اندیشه‌های رایج و دیدگاه‌های انتقادی*. تهران: انتشارات همشهری.
- مهدی‌زاده، محمد (۱۳۹۹). *تعاملات رسانه‌ای: مطالعه‌ای در تعاملات فرااجتماعی و شخصیت‌های رسانه‌ای*. تهران: نشر دانشگاهی.
- معینی جزئی، سارا؛ علی محسنی، رضا لیبی و محمد مهدی. (۱۴۰۰، بهار). *رسانه ملی و تأثیر آن بر ارزش‌ها و کنش زنان در جامعه (مورد مطالعه: زنان ساکن در سه منطقه تهران)*. ۳ (۱). ۲۲-۱۸.
- هاموند، فیلیپ (۱۳۹۰). *رسانه، جنگ، پست مدرنیته*. ترجمه: علیرضا آرزو. تهران: ساقی.
- Scheufele, D. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49 (1).
- Gross, M., & Meisels, T. (2017). *Soft war: The ethics of unarmed conflict*. Cambridge University Press.

- Ritzer, G. (2009). *Sociological theory* (8th ed.). McGraw - Hill.
- Scheufele, D. A. (1999). Framing as a theory of media effects. *Journal of Communication*, 49 (1).
- Shaw, D. L., & McCombs, M. E. (2004). *The emergence of American political issues: The agenda - setting function of the press*. West Publishing Company.
- Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. PublicAffairs.
- Lecheler, S., & de Vreese, C. D. (2018). *News Framing Effects: Theory and Practice*. Sociology. Corpus ID: 195532648. Published on September 3, 2018.
- Burns N. (2005). *Grove SK. The practice of nursing research; conduct, critique, and utilization*. 5th ed. Philadelphia, PA: Elsevier Saunders.
- orton, D., & Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. *Psychiatry*, 19 (3) , 215 – 229.
- Bahar News. (n. d.). Article, 367871.
- BBC. (n. d.). Article, 3dkaVEv.
- BBC. (n. d.). Article, 3ddQvNz.
- BBC Persian. (n. d.). Telegram post, 144011.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 146503.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 148677.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 174400.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 174400.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 162562.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 164731.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 162131.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 164506.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 140775.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 174400.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 164810.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 164141.
- Instagram. (n. d.). Reel, Ciprwz7IK1S.
- Iran International TV. (n. d.). Telegram post, 146247.
- BBC Persian. (n. d.). Telegram post, 144055
- <https://www.radiofarda.com/a/iran-proteests-shervinhajipoorbaraye/32064882.html>